

Jubilea

JOSEF ŠVANCARA JUBILUJÍCÍ

Před sedmdesáti lety, 2. dubna 1924, se v Bohuňově na Českomoravské vysočině narodil profesor Psychologického ústavu FF MU v Brně PhDr. Josef Švancara.

Rodný kraj se podílel na formování jeho osobnosti nejen svým jedinečným krajinným koloritem jezírek, paloučků, údolí a vrchů, ale i hudebností, tak krásně ztvárněnou jeho krajanem Bohuslavem Martinů, a duchovní tradicí lidí, kteří museli po celé genetace těžce vydobývat na drsné přírodě vhodné podmínky pro svůj důstojný život.

Na jeho odborný vývoj měl velký vliv profesor Rostohar, přední středoevropský představitel celostní a tvarové psychologie, avšak více svou charismatickou osobností než příslušností ke škole, kterou reprezentoval. Profesor Švancara se profesně utvářel v intencích experimentální psychologie, která mu pomohla vyhnout se omezením a jednostrannostem existujících psychologických škol. Jeho smysl pro metodologickou preciznost a intelektuální vytríbenost jej uchránily před rozšířeným eklekticismem.

Po vystudování odborné psychologie pracoval krátkou dobu v Sociodiagnostickém ústavu v Brně, pak byl téměř deset let zaměstnán jako psycholog Dětské neurologické kliniky. Od počátku své profesionální dráhy vědecky publikoval vesměs původní sdělení v Čs. psychologii, Čs. pediatrii, Čs. neurologii a psychiatrii, Čs. hygieně aj. V padesátých letech se na brněnské katedře psychologie konala pravidelná odborná setkání psychologů z praxe. J. Švancara byl jejich pravidelným aktivním účastníkem – kriticky diskutujícím i přednášejícím.

Z té doby pochází cenná a dodnes živá publikace o neurózách v dětském věku (spolu s neurologem doc. MUDr. V. Holubem).

Ti, kteří měli příležitost stážovat u prof. Švancary v době jeho praktického působení, se kromě smyslu pro přesnost a pracovní odpovědnost naučili dívat na psychologii jako na exaktní vědu, která dokáže dětské problémy nejen popsat, ale i vysvětlit a pozitivně ovlivnit zlepšení zdravotního stavu dětského pacienta. Tato zkušenost v době, kdy se psychologie ztrácela buď v jalových filosofických frázích nebo v neurofyziologickém redukcionismu, byla pro studenty-stážisty povzbuzením a inspirací.

Po vzniku Výzkumného ústavu pediatrického v r. 1961 se stal profesor Švancara vedoucím ústavní psychologické laboratoře a začal neprodleně rozvíjet exaktní přístrojovou diagnostiku včetně nových psychodiagnostických metod. Od poloviny šedesátých let pravidelně přednášel na Katedře psychologie FF MU a po ročním pobytu v Kanadě od r. 1967 přešel na filosofickou fakultu na plný úvazek. V té době též badatelsky pracoval v brněnské pobožce Psychologického ústavu Akademie věd, kde se věnoval longitudinálnímu výzkumu brněnských dětí a rozvíjel též experimentální výzkumy rytmicity duševního dění... Na tomto poli jednak úspěšně vyzkoušel několik originálních metodických přístupů, jednak získal jedinečný materiál pro řadu vývojově psychologických studií.

V r. 1969 se prof. Švancara řádně habitoval prací na téma „Homeostáze endogenních a peristatických činitelů psychického vývoje“, ale normalizační úřady jeho habilitaci nepotvrdily. Začala pro něho léta drobných nepříjemností, omezování a diskriminací. Na nesmyslné příkazy a zákazy reagoval s nezávislostí sobě vlastní a v souladu

s ideálem nepokořitelné lidské důstojnosti. Uvedme jeden příklad za mnohé: Když přišlo nařízení, že studenti nesmějí citovat psychology, kteří odešli do exilu, nebál se ve výuce ironicky sdělit, že jediný emigrant, kterého možno citovat, je Jan Amos Komenský.

Navzdory všem překážkám vydal v sedmdesátých letech s kolektivem spolupracovníků záslužné dílo „Diagnostika psychického vývoje“, které vyšlo jen u nás ve třech vydáních a bylo přeloženo do ruštiny a bulharštiny. Na Slovensku publikoval studii „Biologická determinácia ľudského správania“, v níž rozvedl a shrnul i základní poznatky své habilitační práce. V sedmdesátých a osmdesátých letech napsal též několik cenných učebních textů, které jsou původními odbornými díly a vzornými učebnicemi, přestože mohla být vydána jen jako skripta, a to ještě s výhradami bdělých strážců ideologické čistoty. Jsou to: Emoce, city a motivace, Psychologie stárnutí a stáří, Kompendium vývojové psychologie, Odborná psychologická terminologie a Poruchy psychického vývoje.

Jako vysokoškolský učitel se profesor Švancara vyznačuje promyšlenou didaktickou nedirektivností, která studenty maximálně stimuluje k odbornému zrání, k odpovědnosti a samostatnosti. Je to patrné i na vysoké úrovni diplomových prací vznikajících pod jeho vedením.

V r. 1986 byl prof. Švancara předčasně pensionován s odůvodněním, že jako vědeckému pracovníkovi mu pracovní povinnosti končí v šedesáti letech a že tedy vlastně přerluhuje. Skutečným důvodem však byla jeho náboženská víra a nepokořitelnost, která ve spojení s neúprosným smyslem pro spravedlnost musela tehdejší mocným připomínat jejich vlastní kompromisnictví. Nikomu z rozhodujících činitelů při tom nevadilo, že vyučuje v celém rozsahu pedagogické normy, že vede diplomové práce a že je na katedře psychologie nepostradatelný pro svou odbornou erudici a vynikající pedagogické kvality.

Proto ihned po příchodu svobody byly podniknuty kroky k návratu prof. Švancary na filosofickou fakultu, kde od devadesátého roku opět vyučuje na plný úvazek, je předsedou oborové rady pro doktorandské studium a vydatně přispívá k obnově dobrého jména ústavu. Jako pamětník působení zakladatele brněnského universitního Psychologického ústavu prof. M. Rostohara usiluje jednak o navázání na dobré tradice a jednak o budování nových východisek brněnské psychologie. Organizuje novou koncepci výuky obecné psychologie s důrazem na kognitivní psychologii. Již nyní možno říci, že k jeho velkým zásluhám pro budoucnost patří iniciování a spoluvytváření koncepce integrativní psychologie jako výukového předmětu i jako badatelské orientace.

V profesoru Švancarovi mají jeho kolegové i žáci příklad vzácně integrované osobnosti, jejíž každý čin je autorským dílem a krystalicky čistě vyjadřuje jeho životní devizu: „Dobro, pravda a krása“.

Pracovníci Psychologického ústavu FF MU v Brně spolu se všemi žáky přejí profesoru Josefu Švancarovi hodně zdraví, sil a svěžesti, v životě i vědecké práci, a to nejen na poli integrativní psychologie.

V. Smékal

ERNEST ROPIEQUET HILGARD DEVADESÁTILETÝ

E. R. Hilgard se narodil 25. 7. 1904 v Belleville, Illinois. Jeho předkové přišli do Ameriky z Německa. Zpočátku studoval chemii, pak se věnoval psychologii, poradenské a experimentální. Převážilo zaměření experimentální. Vedoucím jeho disertace o podmiňování byl Raymond Dodge. Doktorátu filozofie dosáhl r. 1930 na Yale a tam také pokračoval tři roky s kolegou Donaldem G. Marquiselem